

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2023—2026

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2023—2026 (VNS 2/2022 vp): Asia on saapunut maa- ja metsätalousvaliokuntaan mahdollisen lausunnon antamista varten valtiovarainvaliokunnalle. Määräaika: 19.5.2022.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- lainsäädäntöneuvos Jyri Inha, valtiovarainministeriö
- maatalousneuvos Esa Hiiva, maa- ja metsätalousministeriö
- talousjohtaja Jukka Nummikoski, maa- ja metsätalousministeriö
- neuvotteleva virkamies Heikki Piiparinen, maa- ja metsätalousministeriö
- johtaja Simo Tiainen, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
- asiantuntija Juha Roppola, Metsäteollisuus ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Luonnonvarakeskus
- Maanmittauslaitos
- Maitovaltuuskunta
- Metsähallitus
- Ruokavirasto
- Suomen metsäkeskus
- Kuopion Energia Oy
- Bioenergia ry
- Kalatalouden Keskusliitto
- Koneyrittäjät ry
- Pihvikarjaliitto ry
- ProAgria Keskusten Liitto ry
- Suomen 4H-liitto
- Suomen Ammattikalastajaliitto SAKL ry
- Suomen Biokierto ja Biokaasu ry
- Suomen Kylät ry

Valiokunnan lausunto MmVL 14/2022 vp

- Suomen luonnonsuojeluliitto ry
- Svenska Lantbruksproducenternas Centralförbund SLC ry

Valiokunta on saanut ilmoituksen, ei lausuttavaa:

- Seinäjoen Energia Oy
- Luomuliitto ry

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan kehyskaudella 2023—2026 euromääräiset muutokset maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan pääluokassa ovat kokonaisuutena vähäisiä, mutta kehyksen tasoon vaikuttavat rahapelituotoilla rahoitettaviin toimintoihin liittyvien menojen sisällyttäminen kehykseen sekä Suomen elpymis- ja palautumissuunnitelman mukaisesti hallinnonalalle kohdentuva rahoitus. Valiokunta nostaa esiin, että osana EU:n elvytyspakettia käynnistyy muun ohella huoneistotietojärjestelmän kehittämisen toinen vaihe Maanmittauslaitoksessa, mikä täydentää uusilla palveluilla huoneistotietojärjestelmän käyttöä asunto-osakkeiden vaihdannan ja vakuushallinnan sekä asunto-osakeyhtiöiden hallinnon tarpeisiin. Lisäksi kehyksen ulkopuolisina rahoitetaan eräitä maanpuolustuksen, rajaturvallisuuden ja kyberturvallisuuden vuoksi välttämättömiä menolisäyksiä sekä vuosien 2022—2023 määräaikaista huoltovarmuuden kannalta välttämättömiä toimia. Valiokunta pitää näitä kehyksen ulkopuolella toteutettavia menolisäyksiä tarpeellisina. Valiokunta arvioi seuraavassa julkisen talouden suunnitelmaan sisältyviä toimia erityisesti maatalouden vaikeutuneen toimintaympäristön ja Venäjän Ukrainaan kohdistamien sotatoimien johdosta muuttuneen talous- ja turvallisuuspoliittisen tilanteen kannalta.

Huoltovarmuus ja maatalouden kannattavuuskriisi

EU:n yhteisen maatalouspolitiikan tulevan rahoituskauden rahoitus sisältyy ehdotettuihin kehyksiin teknisenä kohdennuksena, ja se eriytetään myöhemmin momenteille. Vuodesta 2023 maa- ja metsätalousministeriön pääluokkaan kohdennetaan 40 miljoonan euron osuus hallituksen sopimista säästöistä. Tästä osuudesta noin 4,5 miljoonaa euroa kohdennetaan yhteisen maatalouspolitiikan osarahoitukseen tukeen ja tätä täydentävään kansalliseen rahoitukseen. Valiokunta pitää perusteltuna rajausta, jonka mukaan säästöjä ei kohdenneta aktiivisen ruoantuotannon tukeen. Sanna Marinin hallituksen ohjelman mukaisesti tuet tulee kohdentaa aktiiviviljelyyn. Valiokunnan käsityksen mukaan uudessa geopoliittisessa tilanteessa aktiiviviljelyllä tarkoitetaan korostetusti ruoantuotantoa ja sitä palvelevaa maataloustuotantoa. Ravinteiden kierrätystä tehostamalla ja ohjaamalla maatalouden sivuvirtoja energiantuotantoon voidaan löytää toimivia ratkaisuja, jotka edistävät yrityskohtaisen kriisinkestävyyden ohella maaseudun alueellista ja paikallista elinvoimaa.

Suomen tulee panostaa omavaraisuuteen kriittisten tuotantoketjien kohdalla. Varautuminen ja siihen liittyvät mekanismit eivät yksinään ole riittäviä toimia varsinkaan pitkäkestoisissa kriiseissä. Suomessa tarvitaan koko maan kattavaa, hajautettua maatalouden ja elintarviketeollisuuden infrastruktuuria, jotta saavutetaan riittävä omavaraisuus myös kriisioloissa. Valiokunta katsoo, että kansallista ja yrityskohtaista omavaraisuutta tukevia toimenpiteitä tarvitaan erityisesti valkuaistuotannon alalla. Valkuaiskasvien viljelyä lisäämällä voidaan pienentää tuontirehviin

Valiokunnan lausunto MmVL 14/2022 vp

liittyviä riskejä sekä lisätä elintarvikkeiden ja rehujen kotimaisuusastetta. Maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden vienti voidaan nähdä osana omavaraisuuden turvaamista. Sen avulla luodaan markkinoita ja kysyntää tuotteille, joissa omavaraisuutta tarvitaan, sekä autetaan sopeutumaan mahdollisen ylituotannon aiheuttamiin markkinahäiriöihin. Valiokunta katsoo, että elintarvikkevientiä edistämään tarvitaan viennin asiantuntijapalveluita yrityksille sekä koko ruokajärjestelmän kehittämistä. Globaalin ruokaturvan näkökulmasta maailmassa tarvitaan erityisesti ihmisille ja eläimille hyödyllisessä muodossa olevan proteiinin tuotantoa. Ilmastonmuutoksen aiheuttamat sään ääri-ilmiöt, kuten poikkeuksellinen kuumuus, voivat vaarantaa globaalin ruokaturvan. Suomi voisi omalla panoksellaan osallistua myös Ukrainan sodan kaltaisten kriisien aiheuttaman valkuais- ja öljykasvituotannon vajeen korjaamiseen, mikäli päästään tilanteeseen, jossa tuotanto kasvaa yli oman tarpeen. Myös synteettistä proteiinia koskevalle tutkimus- ja kehitystyölle on tarvetta, kun tarkastellaan niitä vaihtoehtoja, joilla Suomi pyrkii rakentamaan valkuaisomavaraisuutta, osallistumaan tulevaisuudessa kansainvälisille elintarvikemarkkinoille ja tarjoamaan vaihtoehtoja kotimaiselle kuluttajalle. Maatalouden osalta näiden visioiden toteuttamiseen tarvitaan kotimaisen maatalousyritysten kannattavuuteen liittyvän perusongelman ratkaisemista ja selviytymistä nyt käsillä olevasta kustannuskriisistä.

Maatalous ja maatalousyritykset kokevat kenties suurinta murrosta sitten Suomen liittymisen Euroopan unioniin. Viime vuosien heikkojen satotasojen, yleisen hintojen nousun sekä Ukrainan sodan johdosta kiihtyneen tuotantopanosten hintojen nousun johdosta maatalojen toiminnan kannattavuus ja maksuvalmius ovat heikentyneet. Energian ja polttoaineen kallistuminen vaikuttaa maataloihin yrityksinä ja kotitalouksina. Lannoitteiden osalta ongelmat liittyvät hintojen voimakkaaseen nousuun. Rehujen saatavuutta uhkaavat puolestaan edeltävien vuosien heikot sadot. Erittäin vakava tilanne on kotieläintalouden aloilla, joilla rehuomavaraisuus on heikko, tuotanto on energiantensiivistä ja tuotantosopimukset ovat pitkiä. Lisäksi voimakkaasti investoineet tilat ovat tehneet investointipäätöksensä hyvin erilaisessa tilanteessa kuin se, jossa investointilainat nyt erääntyvät maksettaviksi. Ukrainan sodan kärjistämä viljan ja öljykasvien markkinahintojen nousu ei valitettavasti pelasta tilannetta myöskään viljasektorilla, jolla tarvittavien tuotantopanosten, kuten lannoitteiden ja polttoaineen, hinnat ovat nousseet nopeasti, eikä heikkoina sato vuosina varastoja ole kertynyt. Jo pitkään jatkunut heikkojen sato vuosien, alhaisten tuottajahintojen ja yleisen kustannuskehityksen siivittämä maatalouden kannattavuuskriisi on syönyt maatalojen mahdollisuuksia kerätä puskureita vaikeita aikoja varten.

Valiokunnan käsityksen mukaan maatalouden kustannuskriisistä johtuva akuutti tilanne on siinä määrin vakava, että se voi uhata kotimaista elintarvikehuoltoa tulevina vuosina. Erittäin huolestuttavalta vaikuttaa vuoden 2023 satokausi, jota varten maksuvalmiuskriisissä kamppailevien tilojen on kyettävä hankkimaan työvoimaa, lannoitteita ja lisäysaineistoa. Venäjän Ukrainaan kohdistamien sotatoimien vaikutusten maatalouden kannattavuuteen voidaan olettaa jatkuvan keskipitkällä aikavälillä, sillä lannoite-, polttoaine- ja energiamarkkinoiden sopeutuminen muutokseen vie aikaa. Tarvitaan nopeavaikutteisia toimia ja pitkän tähtäimen korjaavia toimenpiteitä. Mikäli nopeavaikutteisia ratkaisuja ei löydetä, maatalojen väheneminen nopeutuu erityisesti kotieläintuotannossa, jossa tuotantopanosten, kuten rehun, polttoaineen ja energian, käytön muutokset ovat vaikeita toteuttaa tuotantoa vaarantamatta ilman mittavia investointeja. Yhtenä esimerkkinä nopeavaikutteisesta toimesta valiokunta nostaa maatalouskiinteistöjen kiinteistöverovapauden, joka tulee toteuttaa mahdollisimman pian. Lisäksi on erittäin tärkeää huolehtia maatalouden energiaveron palautuksen ja muiden tukien viivätyksettömästä maksusta.

Valiokunnan lausunto MmVL 14/2022 vp

Yhteisen maatalouspolitiikan uuden rahoituskauden toimeenpano ajoittuu pitkälti nyt käsiteltävän julkisen talouden suunnitelman kaudelle. Valiokunta pitää tärkeänä, että kansallisen huoltovarmuuden turvaamiseksi tukia kohdennetaan erityisesti ruoantuotantoon. Tätä tavoitetta tulee pyrkiä toteuttamaan niin EU:n osaksi rahoittamissa kuin kansallisesti rahoitetuissa toimenpiteissä. Valiokunnan mielestä mikään ei ole tärkeämpää niin kauan kuin maatalouden toimintaedellytykset ovat vaarantuneet. Nykyisin muussa kuin ruoantuotannossa olevia pelloja tulee pyrkiä palauttamaan tuottaviksi pelloiksi ottaen huomioon maaperän päästöt. EU:n päätös luopua viherrytämistuen piiriin kuuluvien tilojen velvoitteesta, jonka mukaan tilan tulee jättää 5 prosenttia peltoalasta tuotannon ulkopuolelle, ei ole riittävä tätä tarkoitusta ajatellen. Euroopan unionin ja kansallisten ilmastotavoitteiden toteuttamisessa tulee varmistaa maatalouden kyky tuottaa ruokaa myös tulevaisuudessa ja suunnata toimet siten, että ne edistävät maatalousmaan tuottokykyä ja yritysten toiminnan kannattavuutta. Myös kotimaisen kotieläintuotannon toimintaedellytykset tulee turvata kestävä kehityksen kaikkien ulottuvuuksien mukaisesti. Valiokunnan käsityksen mukaan tarvitaan lisää heti kehyskauden alussa vaikuttavia keinoja ja pitkän tähtäimen maatalouspolitiikan suunnanmuutosta kotimaisen ruoantuotannon turvaamiseksi. Erityisesti tulee ryhtyä pitkäjänteisesti luomaan edellytyksiä valkuaisomavaraisuuden turvaamiseen. Tämä edellyttää tukipolitiikan keinojen ohella panostuksia tutkimus- ja kehitystoimintaan sekä viljelijöiden neuvontaan ja koulutukseen.

Yhteisen maatalouspolitiikan toimilla voidaan parantaa yritystoiminnan edellytyksiä ja luoda edellytyksiä toiminnan kehittämiseen. Se ei kuitenkaan sovellu akuuttien kriisitilanteiden hoitamiseen. Sen keinot eivät ole niin tehokkaita ja nopeavaikutteisia kuin markkinoiden toimenpiteet. Valiokunta katsoo, että kotimaisen ruoan tulevaisuus ratkaistaan kotimaisilla elintarvikemarkkinoilla. Nykyinen teollisuuden ja kaupan välisiin neuvotteluihin perustuva järjestelmä on osoittautunut joustamattomaksi ja tuottajaa kohtaan epäoikeudenmukaiseksi. Kuluttajahintojen tai tuotantokustannusten noustessa tuottajahinnat eivät jousta, sillä niistä puuttuvat tarvittavat sopimusten kestoja ja kustannusjoustoja säätelevät mekanismit. Toisin kuin teollisuus ja kauppa tuottajat eivät kykene siirtämään kustannusten noususta aiheutunutta painetta eteenpäin ketjussa, eivätkä he toisaalta saa osuutta elintarvikkeiden hintojen noususta. *Valiokunta katsoo, että tuotantosopimusten ehdoissa tulee ottaa käyttöön kustannusindeksi, joka takaa tuotantokustannusten nousun siirtymisen tuottajahintoihin koko elintarvikeketjun läpi.* Esimerkiksi kuljetusalalla indeksejä on käytetty onnistuneesti. *Lisäksi elintarvikemarkkinalainsäädännön avulla tulee edistää heikommassa neuvotteluasemassa olevien tuottajien yhteistyömahdollisuuksia, tapahtuipa hinnanmuodostus teollisuuden tai suoraan kaupan kanssa käytävissä neuvotteluissa.* Lisäksi elintarvikeketjussa tapahtuvan hinnanmuodostuksen läpinäkyvyydestä tulee huolehtia ajantasaisen ja kattavan tilastoinnin avulla. Valiokunta korostaa elintarviketeollisuuden ja kaupan vastuuta tässä hyvin kriittisessä tilanteessa, jolla on varsin todennäköisesti pitkäaikaisia vaikutuksia kansalliseen elintarvikehuoltoon, kotimaisten elintarvikkeiden saatavuuteen ja kuluttajan valinnanmahdollisuuksiin. Myös julkisissa hankinnoissa tulee edistää pienten ja keski suurten yritysten ja kotimaisten elintarvikkeiden markkinoille pääsyä. Julkisen sektorin tulee merkittävänä ostajana näyttää esimerkkiä ja huolehtia oikeudenmukaisten ehtojen soveltamisesta elintarvikehankinnoissa.

Maatalousyrittäjät tarvitsevat tukea vaikeuksissaan ja muutoksen keskellä. Valiokunnan mielestä on selvää, että Väliä viljelijästä -projektin jatkaminen tulee turvata, ja sen mukaiset toimintamallit on hyvä vakinaistaa pysyviksi. Kriisistä selviytymiseen ja yritystoiminnan kehittämiseen tar-

Valiokunnan lausunto MmVL 14/2022 vp

vitaan myös liiketoiminnan ja markkinoinnin osaamista sekä maatalousyriyten riskienjakamista tukevia yhteistoimintamalleja. Yhteisinvestointien ja muiden yhteishankkeiden avulla yksittäisten tilojen taloudellista riskiä voidaan hallita ja lisätä neuvotteluvoimaa ruokaketjussa. Valiokunta näkee tässä merkittävän roolin maatalouden neuvontajärjestöillä, jotka osaamisellaan pohjustavat tietä kriisistä selviytymiseen.

Maaseudun kehittäminen ja harvaan asutun maaseudun erityisasema

Valiokunta pitää erittäin kannatettavana kyläkauppatuen vakinaistamista. Valiokunta onkin EU:n pitkän aikavälin maaseutuvisiosta antamassaan lausunnossa nostanut esiin kyläkauppatuen ja pienkoulutuen merkityksen maaseudun elinvoimaa ylläpitävinä täsmäkeinoina (MmVL 26/2021 vp — E 95/2021 vp). Maaseudun palveluiden säilyminen ja saavutettavuus ratkaisevat sen, voidaanko maaseudun elinvoimaisuutta ylipäättään edistää paikkariippumattoman yrittäjyyden ja työelämän joustojen, kuten monipaikkaisen työnteon, keinoin. Samassa yhteydessä valiokunta on tuonut esiin nopeiden ja toimintavarmojen laajakaistayhteyksien välttämättömyyden koko maaseudun elinvoimalle. Valiokunta pitää erittäin tarpeellisena elpymis- ja palautumistukivälineen laajakaistahankkeiden rahoitusta, joilla edistetään kyläverkkojen rakentamista niillä alueilla, joilla kaupalliset toimijat eivät muuten ryhtyisi hankkeita toteuttamaan.

Maaseudun kehittämisellä, mukaan lukien harvaan asutun maaseudun tukeminen, edistetään maaseudun säilymistä elinvoimaisena yritysten ja perheiden toimintaympäristönä, joka lähtökohteisesti takaa kansalaisille samat mahdollisuudet kuin väestöllä on kaupungeissa ja maaseutukeskuksissa. Kysymys on sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ulottuvuudesta, joka merkitsee tässä yhteydessä sitä, että ihmisen tulee päästä täysimääräisesti hyödyntämään potentiaaliaan ja osallistumaan yhteiskunnan toimintaan täysivaltaisena kansalaisena asuinpaikasta riippumatta. Käytännössä kansalaisten yhdenvertaisuus tulee turvata innovatiivisin ja tarvelähtöisin keinoin kaikissa olosuhteissa. Harvaan asutulla maaseudulla, jossa elinkeinot perustuvat erityisesti luonnonvaroihin ja matkailuun, on erityisen tärkeää huolehtia palveluiden saavutettavuudesta ja kriisinkestävyydestä viime kädessä positiivisen erityiskohtelun keinoin.

Harvaan asuttu, pitkien etäisyyksien maaseutu ja erityisesti Itä-Suomen kunnat kokevat matkailijavirtojen tyrehtymisen ja hintojen nousun vaikutukset, erityisesti polttoaineen kohdalla, voimakkaammin kuin vireään Etelä-Suomen kasvukeskukset. Venäläisten turistien ja ostosmatkailijoiden tulon loppuminen aiheuttaa valtavia menetyksiä Itä-Suomen kaupan, matkailun ja ravintola-alan yrityksille. Vaikutukset näkyvät koko alueen taloudessa ja työllisyydessä heijastuen myös valtiontalouteen. Polttoaineen hinnannousua ei voida korvata julkisen liikenteen käyttämisellä esimerkiksi työmatkapendelöintiin. Rasitteena on usein myös vanhentunut rakennuskanta, jonka jäljellä oleva käyttöikä ja vähäinen vakuusarvo heikentävät mahdollisuuksia energiaremonttien tekemiseen. Harvaan asuttujen maaseutualueiden yrityksillä ja asukkailla on vähemmän vaihtoehtoja tulojen menetykseen ja kustannusten nousuun sopeutumiseen. Valiokunta pitää tärkeänä, että tämä rakenteellinen eriarvoisuus tunnustetaan ja ryhdytään toimenpiteisiin yhtäläisten mahdollisuuksien luomiseksi koko Suomen alueelle sekä tuetaan kriisin erityisen vakavasti koettelemia alueita.

Valiokunnan lausunto MmVL 14/2022 vp

Energiahuollon turvaaminen

Venäläisen energian ja raaka-aineen, kuten puuhakkeen, tuonnin pysähtyminen vaikuttaa Suomen energiahuoltoon merkittävällä tavalla. Venäjältä tuotavaa öljyä, maakaasua ja kivihiiltä on käytetty muun muassa lämmön tuotannossa ja teollisuudessa. Vaikka korvaavia toimittajia löytyy fossiilisille polttoaineille, niiden hinnan kallistuminen vauhdittaa siirtymistä uusiutuviin energialähteisiin. Suomi pyrkii muutoinkin EU:n ja kansallisten ilmasto- ja ympäristötavoitteiden toteuttamiseksi irtautumaan fossiilisista polttoaineista ja turpeen käytöstä lämmön tuotannossa. Valiokunta katsoo, että lyhyellä aikavälillä tulee priorisoida toimia, joilla turvataan koko yhteiskunnan energian saatavuus ja energiaomavaraisuus. Samalla voidaan pitkällä tähtäimellä edistää fossiilisten polttoaineiden käytön vähentämistä ja lannoiteomavaraisuutta maataloudessa. Niin sanotun huoltovarmuuspaketin vuosille 2022 ja 2023 ajoitetut toimet energiaomavaraisuuden parantamiseen ja ravinnekierrätyksen tukemiseen ovat tarpeellisia.

Maataloudessa on jo pitkään pyritty eroon fossiilisten polttoaineiden hyödyntämisestä. Maatilojen ja kasvihuoneiden lämmityksessä on pyritty siirtymään uusiutuviin energialähteisiin. Sähkön tuotannossa on kannustettu hyödyntämään aurinkoenergiaa. Tätä työtä tulee edelleen pitkäjänteisesti jatkaa ja luoda edellytyksiä yritysکوhtaisiin energiainvestointeihin. Samalla tulee poistaa lainsäädännöllisiä ja hallinnollisia esteitä maatilojen sivuvirtojen, kuten lannan, hyödyntämisestä energiantuotantoon. Maatilojen ravinnekierrätyksen ja energiaomavaraisuuden sekä fossiilisista energialähteistä irtautumisen kannalta on ongelmallista, että kansallinen tuki maataloilla bio-kaasulaitosten rakentamiseen rajataan tukiehdolla, joka estää energian myynnin muualla kuin maatilalla käytettäväksi. Viitaten lausuntoonsa, joka koskee maa- ja metsätalouden sekä maaseutualueiden valtiontukisääntöjen uudistamista (MmVL 7/2022 vp — E 13/2022 vp), valiokunta katsoo, että tämä rajoitus tulee poistaa pysyvästi. Biopolttoaineita, kuten puuhaketta, tulee kohdella tasaveroisesti muiden uusiutuvien energialähteiden kanssa.

Turpeella, mukaan lukien kasvuturve ja kuiviketurve, tunnustetaan olevan rooli huoltovarmuuden turvaajana ainakin siirtymäaikana, kun korvaavia tuotteita lämmön tuotantoon sekä maatalouden tarveaineeksi kehitetään. Turvetuotannon kannattavuus on voimakkaasti heikentynyt pääosin päästöoikeuksien kallistumisen johdosta, ja yrittäjiä on poistunut alalta. Jäljellä olevien turvealan yrittäjien jatkaminen edellyttää tulevien vuosien kysyntänäkymää turpeen toimitusketjuille. Turpeen käytön vähentyessä tulee luoda uskottava, pitkän tähtäimen suunnitelma, jonka varaan turveyrittäjät voivat suunnitella tuotantonsa mitoituksen ja teollisuus toimivat hankinta- ja palveluketjut. Valiokunta katsoo, että tällaisen hallitun muutoksen avulla voidaan paremmin vastata eläinten terveyttä ja hyvinvointia koskeviin vaatimuksiin sekä fossiilisen energian hinnan nousun aiheuttamiin paineisiin esimerkiksi puun energiapoltossa.

Metsätalouden toimintaedellytykset

Kuten edellä on jo tuotu esiin, on Ukrainan sota käytännössä lopettanut puuntuonnin Venäjältä. Muuttuneessa kansainvälisessä tilanteessa Suomen tulee turvata kotimainen puunhankinta. Metsäteollisuuden tuotantolaitosten raaka-aineiden ja energian turvaaminen edesauttaa myös edellä kuvattujen energiahuoltoon liittyvien kysymysten ratkaisemisessa, sillä lähes kaksi kolmasosaa Suomen uusiutuvasta energiasta tuotetaan metsäteollisuuden ja -talouden sivuvirroilla. Julkisessa taloudessa on tällä hetkellä erityisen ajankohtaista ja tarpeellista panostaa yksityismetsien kas-

Valiokunnan lausunto MmVL 14/2022 vp

vun lisäämiseen, puumarkkinoiden toimintaympäristön kilpailukykyyn sekä metsä- ja muun tieinfran ylläpitoon. Puun markkinoille tuloa tulee edistää siten, että se ei ohjaa ainespuuta jalostuksen sijaan polttoon. Erityisesti nuorten metsien hoito on tässä tilanteessa tärkeää, sillä se parantaa samanaikaisesti metsän tuhonkestävyyttä ja hiilensidontaa sekä energiaomavaraisuutta varmistaen myös korkealaatuisen puuraaka-aineen saannin jatkossa. Yksityisteiden kunto tukee metsien monikäyttöä ja metsätalouden ohella myös muita metsiin perustuvia elinkeinoja. Yksityistieverkosto on tärkeä myös ilmastomuutoksen myötä kasvavien metsätuhojen torjunnassa. Nuorten metsien hoidon aktivointi ja yksityisteiden kuntokartoitus ja perusparannusten edistäminen ovat toimia, jotka vastaavat akuuttiin huoltovarmuustilanteeseen, mutta palvelevat yhteiskuntaa monin tavoin myös pitkällä tähtäimellä. Valiokunta katsoo, että kestävä metsätalouden rahoituslainsäädännön tulee kannustaa metsänomistajia aktiiviseen metsänhoitoon. Tässä tarkoituksessa nuoren metsän hoitoon liittyvään tukikokonaisuuteen on tärkeää sisältyä myös tukikaudella 2023—2027 pienpuun keruutuki.

Varautumisen ministerityöryhmän linjauksiin pohjautuen julkisen talouden suunnitelmaan sisältyy energiaomavaraisuuden ja huoltovarmuuden vahvistamiseen tähtäävä toimenpidekokonaisuus, jonka yhtenä osana on energiainvestointien vauhdittaminen. Uusiutuvan energian investointeja vauhditetaan valmistelemalla niiden määräaikainen etusija lupakäsittelyissä. Samalla voimavaroja lisätään lupa- ja muihin hallinnollisiin menettelyihin ja digitalisaatioon. Valiokunta pitää lupamenettelyiden kehittämistä tärkeänä ja korostaa, että jatkovalmistelussa tulee tässä yhteydessä ottaa tarkasteluun myös metsäteollisuuden investoinnit, joilla on merkittävä rooli uusiutuvan energian tuotannossa. Valiokunta pitää erityisesti metsätalouden näkökulmasta perusteltuna ja kannatettavana myös selonteossa esitettyä tavoitetta tutkimus- ja kehittämismenojen kasvatamisesta suhteessa bruttokansantuotteeseen. Tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnalla on puusta kehitetty lukuisia fossiilisia raaka-aineita korvaavia uusia tuotteita, joista monet ovat jo kaupallistamisvaiheessa. Tutkimuksella on keskeinen asema myös vahvistettaessa maankäyttösektorin ilmastotoimenpiteitä kehyskaudella, jotta voidaan tunnistaa vaikuttavimmat ja kustannustehokkaimmat toimenpiteet.

Kalatalous osana huoltovarmuutta

Maatalouden lisäksi myös kotimaisella kalataloudella on merkittävä rooli huoltovarmuuden ja ruokaturvan takaamisessa. Suomalaisten ravintotase eli tärkeimpien elintarvikeryhmien tuotantoa, kotimaista käyttöä ja kulutusta kuvaava kokonaislaskelma on pysynyt useita vuosia varsin vakaana. Ravintotaseen mukaan kalan kokonaiskulutuksessa ei ole tapahtunut suuria muutoksia moneen vuoteen, minkä lisäksi elintarvikkeena käytettävän kalan kotimaisuusaste on valitettavan alhainen. Kotimaisen kalan edistämishojelman tavoitteena on tuplata kotimaisen kalan kulutus vuoteen 2035. Tämän tavoitteen toteutuminen voi samanaikaisesti lisätä työpaikkoja ja toimeentuloa, parantaa ihmisten terveyttä ja pienentää ruokavalion ilmasto- ja ympäristöjalanjälkeä. Tavoite edellyttää ensisijaisesti kotimaisen kalan alkutuotannon turvaamista ja lisäämistä. Lisäksi tulee helpottaa lähikalan markkinoillepääsyä ja saada kalaa laajemmin käyttöön kehittämällä helppokäyttöisiä kalatuotteita erityisesti nykyisin vajaasti hyödynnetyistä kaloista, kuten silakasta tai särjestä. Kotimaisen kalan kehittämisohjelman rahoitus perustuu suurelta osin Euroopan meri-, kalatalous- ja vesiviljelyrahaston kauteen 2021—2027. Valiokunta pitää tärkeänä, että ohjelma saa jatkoa selonteossa tarkasteltavan kehyskauden ajan.

Valiokunnan lausunto MmVL 14/2022 vp

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Maa- ja metsätalousvaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 25.5.2022

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Anne Kalmari kesk
varapuheenjohtaja Ritva Elomaa ps
jäsen Markku Eestilä kok
jäsen Seppo Eskelinen sd
jäsen Satu Hassi vihr
jäsen Mikko Lundén ps
jäsen Jari Myllykoski vas
jäsen Anders Norrback r
jäsen Piritta Rantanen sd
jäsen Arto Satonen kok
jäsen Jenna Simula ps
jäsen Peter Östman kd

Valiokunnan sihteerinä ovat toimineet

valiokuntaneuvos Susanna Paakkola
valiokuntaneuvos Tuire Taina